

25 במאי, 2015

לכבוד

עו"ד יואל הדר

עו"ד יהודה ויינשטיין

עו"ד שי ניצן

היועמ"ש למשרד לביטחון פנים

היועץ המשפטי לממשלה

פרקליט המדינה

המשרד לביטחון פנים

רח' סלאח אל-דין 29 – י-ם

רח' סלאח אל-דין – י-ם

באמצעות פקס

בפקס: 02-6467001

בפקס: 02-6271783

שלום רב,

הנדון: תזכיר חוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים) (תיקון – חקירת חשוד בעבירות

ביטחון), התשע"ה-2015

הריני לפנות אליך בעניין תזכיר החוק שבנדון בבקשה כי תביע התנגדות לאמור בה, כדלקמן:

1. הצעת החוק שבנדון מבקשת להפוך את הוראת השעה הפוטרת את המשטרה מהחובה לתעד, בתיעוד חזותי וקולי, חקירות חשודים בעבירות בטחון, להוראה קבועה.
2. אנו פונים אליך ומבקשים ממך להביע דעה נחרצת נגד ההצעה הנ"ל בהיותה בלתי חוקתית בעליל. הצעה זו באה לקבוע פטור גורף משימוש בכלי בסיסי ואינהרנטי לחקר האמת. הצעה זו פוגעת מעל הנדרש בזכויותיהם של החשודים לחירות אישית; להליך הוגן, לשוויון ולכבוד ומטרפדת בריש גלי כל אפשרות לביקורת שיפוטית על הליך החקירה או על כשרות הראיות המובאות בפני בית המשפט בשלב בירור האשמה.
3. כזכור, נגד הוראת השעה הנ"ל הוגשה עתירה, וזאת לאחר שהוארכה בפעם הראשונה בשנת 2008. ביום 4.7.2012 ובמהלך הדיונים בעתירה האריכה הכנסת את ההוראה שוב לעוד שלוש שנים, קרי ליום 4.7.2015. בדיון שנערך בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, יום לפני ההארכה כאמור, ניתנה התחייבות של נציגת משרד המשפטים כי תיערך בדיקה לגבי הסדרים חלופיים וגם של הנושא של הגדרת "עבירת ביטחון".
4. כתוצאה מכך, ניתן פסק דין בעתירה הנ"ל ובו הורה בית המשפט העליון על מחיקת העתירה תוך שמירת טענות העותרים, שכן בנסיבות המתוארות, כאשר ההסדר שבחוק ניתן לבחינה, נראה לבית המשפט שיש להמתין עד שיתוקן החוק, לאחר הבדיקה והבחינה שאליהן התחייבה נציגת משרד המשפטים, תוך הנחה שבדיקה כזאת אכן תתקיים (ראו: בג"צ 9416/10 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' השר לביטחון פנים, [פורסם בנבו (6.2.2013)], פסקה 4-5 לפסק דינו של הנשיא בדימוס א' גרוניס).

P.O. Box 8921 Haifa 31090 Israel Tel: (972)-4-950-1610 Fax: (972)-4-950-3140

חיפה 31090, ص.ب 8921 هاتف 04-9501610 فاكس 04-9503140

חיפה 31090, ת.ד. 8921 טלפון 04-9501610 פקס 04-9503140

Email: adalah@adalah.org

<http://www.adalah.org>

5. בנוסף לכך, הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31.5.10 (להלן: "ועדת טירקלי") המליצה בדו"ח השני שלה שפורסם גם כן ביום 6.2.2013 לגבי הגוף שיחקור את התלונות נגד חוקרי השב"כ, כי יהיה תיעוד חזותי מלא של החקירות, לפי כללים שיקבע היועץ המשפטי לממשלה בתיאום עם ראש השב"כ.

ראו:

הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31.5.10 דו"ח שני – ועדת טירקלי: מנגנוני הבדיקה והחקירה בישראל של תלונות וטענות בדבר הפרות של דיני הלחימה על פי המשפט הבינלאומי 346 (2013).

6. סעי' 7 לחוק סדר הדין הפלילי (חקירות חשודים), תשס"ב-2002 (להלן: חוק חקירת חשודים) מחייב את המשטרה לתעד תיעוד חזותי חשודים בעבירות שהעונש המרבי שנקבע לצידן הנו מאסר של עשר שנים או יותר. רק בנסיבות שבהן חלה תקלה תכנית או צורך ענייני תינתן האפשרות לסטות מחובת תיעוד זו ולתעד את החקירה בתיעוד קולי [סעי' 7 (2) לחוק].

7. חשיבות מיוחדת לתיעוד החזותי והקולי, וללא קשר לסוג העבירה, עולה כאשר מדובר בניהול חקירה בשפתו של החשוד אולם התיעוד בכתב נעשה בשפה אחרת. ככלל, חקירה שתועד בשפה שבה היא התנהלה. [סעי' 8 (1) לחוק]. במקרים שבהם לא ניתן לתעד בכתב את החקירה בשפה שבה היא מתנהלת חלה חובה לתעד החקירה בתיעוד חזותי או קולי. חקירה המתנהלת בשפת סימנים תתועד תיעוד חזותי בלבד [סעי' 8 (2) לחוק]. חובת תיעוד קולי או חזותי מתבקשת גם במקרים שמדובר בחשודים שאינם מסוגלים לאשר את תוכן ונכונות הודעותיהם שנגבו מהם כגון אנאלפביתיים וחשודים עם לקות פיזית או נפשית [סעי' 8 (3) לחוק].

8. מתן פטור גורף לחוקרי המשטרה לתעד חקירותיהם בתיעוד חזותי וקולי, משמעו בין היתר, מתן הכשר חוקי לחוקרי המשטרה לחקור את החשוד בכל שפה שבה הם חפצים ולתעד את החקירה בכל שפה אחרת כראות עיניהם וללא כל חובה להתאים ההודעות הנגבות לדברי ולשפת החשודים. ועוד. לפי הצעת החוק, דין חשודים עם לקות פיזית, נפשית, אנאלפביתיים, חרשים ואילמים, כדין כל חשוד אחר וחקירתם תתועד בכתב בלבד בשפה ובדרך הנוחה לחוקרים ללא שום זיקה לאופן ניהול החקירה והשפה שבה היא התנהלה וללא שום התייחסות למסוגלותם של אותם אנשים לאשר את תוכן הודעותיהם שנגבו ותועדו בכתב.

9. החובה הסטטוטורית לתיעוד חקירות חשודים בדרך חזותית או קולית נועדה, בין היתר, לאפשר לבית-המשפט להתחקות אחר הנעשה בחדר החקירות ולפקח על אופן ניהול החקירה וזאת כדי שיתאפשר לו להתרשם בצורה כמעט ישירה, מהתנהגות החשוד וחוקריו ובכך גם מאמינות הודעות הנחקרים המוצגים בפני ביהמ"ש כראייה. דרך זו הנה הדרך האולטימטיבית לסייע בידי בית המשפט בקביעת קבילותן ומשקלן של הראיות המוצגות בפניו. חשיבות תיעוד מהלך החקירה הוזכרה בפסיקת ביהמ"ש העליון שנים רבות טרם חקיקת חוק חקירת חשודים, כדבריו של השופט גולדברג מלפני למעלה משלושה עשורים:

"ההקלטה אינה רק משמרת בדייקנות את הצד המילולי שבאמרה אלא גם את הסממנים הנלווים לה (נעימת האמירה, היסוס, כעס וכדומה) וכן את דברי בן שיחו של נותן האמרה, ובאופן זה היא "מדברת בעד עצמה". כך ניתנים לבית המשפט כלים נוספים לעמוד מקרוב על מהימנות העד, על משמעותם הנכונה של דבריו ועל אמיתותם"

ראו גם :

- ע"פ 8332/05 איסקוב נ' מ"י (טרם פורסם, ניתן ביום 26.07.07), פסקה 19 לפס"ד של השופט לוי ;
- ע"פ 5121/98 יששכרוב נ' מ"י (טרם פורסם, ניתן ביום 4.5.06) פסקה 23 לפס"ד השופטת ביניש. (להלן: "עניין יששכרוב");
- רע"פ 4142/04 מילשטיין נ' התובע הצבאי הראשי (טרם פורסם, ניתן ביום 4.12.06), פסקה 25 לפס"ד של השופט לוי.

10. תיעוד חזותי וקולי הנם למעשה אחד החסמים הקיימים בחוק ובפסיקה כדי להתמודד עם החששות הכרוכים בקבלתן של הודאות חשודים במהלך חקירה, כראיות מרשיעות. הודאתו של חשוד במהלך חקירה כונתה על ידי ביהמ"ש העליון "כהודאה חשודה" שיש לבחון את מהימנותה מתוך יחס ספקני. הודאה זו נמסרת ככלל שלא תחת עיניהן הפקוחות של הערכאות השיפוטיות. תיעוד חזותי וקולי יאפשרו לבית המשפט לתהות על קנקנו של החשוד המודה ולהעריך אם הודאתו נגבתה באופן חופשי, מרצון וללא הפעלת עינויים ואמצעי חקירה פסולים. בכך מצטמצמת האפשרות לעיוות דין ולהרשעה על סמך הודאות שווא. על חשיבות תיעוד חזותי לגביית הודאות חשודים, העיר השופט לוי כי :

"... ככל שהחקירה הופכת "שקופה" יותר, כך ניתן להתרשם בצורה טובה יותר מנסיבות גבייתה של ההודאה, וממילא הולכת ופוחתת ההצדקה לערוך הבחנה בין הודאה שנמסרה במהלך החקירה לבין הודאה הניתנת במהלך המשפט, ואשר – כזכור – די בה לבדה כדי להרשיע את הנאשם. על רקע טענה זו נשמעו קריאות בדבר הצורך לתעד את חקירותיהם של חשודים בתיעוד חזותי או קולי, ולא להסתפק בתיעוד מילולי, במטרה ליצור "חרכי הצצה" אשר באמצעותם יוכלו הערכאות לעמוד על הנעשה בחדרי החקירות."

רע"פ 4142/04 מילשטיין נ' התובע הצבאי הראשי (טרם פורסם, ניתן ביום 4.12.06), פסקה 25 לפס"ד של השופט לוי.

ראו גם :

- דנ"פ 4342/97 אל עביד נ' מ"י, פ"ד נא(1) 736, 839-836 (1998);
- ע"פ 556/80 עלי נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(3) 169, 185-186 (1983).

11. ועוד ; חשוד יכול להודות במה שלא חטא, גם אם לא הופעלו עליו לחצים ואמצעי חקירה פסולים. שכן, "חקירה מעצם טבעה, מעמידה את הנחקר במצב קשה... במצבים מביכים, מכבידה עליו, מחטטת בצפונותיו, חודרת לפני ולפנים של ציפור נפשו ויוצרת אצלו לחצים נפשיים חמורים" [בג"ץ, 5100/94 הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל ואח' נ' ממשלת ישראל ואח', פ"ד נג(4), 817 עמ' 834-835 (1999)]. מכאן, חשיבות התיעוד החזותי איננה מצטמצמת רק למקרים שבהם מועלית הטענה של מתן הודאה לא באופן חופשי ומרצון, אלא בכל מקרה שבו ניתנת הודאה במהלך חקירה בעבירות חמורות שכן ייתכן מאד כי "...גם שימוש בדרכי חקירה שהן מותרות עלול להביא לכך שנחקר יודה במה שלא חטא".

דברי הנשיא שמגר בד"נ 3081/91 קוזלי ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד מה(4) 448, 441 (1991)

12. זה המקום להדגיש, כי החשש מגביית הודאות שווא והפעלת אמצעי חקירה פסולים עד כדי עינוי והתעללות בחשודים, גובר באופן ניכר כאשר מדובר בחקירות חשודים בעבירות ביטחון. הצהרה זו מוצאת לה תימוכין הן במקרים שהובאו בפני בתי המשפט אשר פסל את השימוש באותם אמצעים פסולים והן בדו"חות עדכניים של ארגוני זכויות אדם המתעדים, את המשך שימוש הרשויות החוקרות באמצעי חקירה פסולים, לרבות הכאה, כבילה בתנועות "שאבח", כריעת צפרדע ושימוש פסול בבני משפחה כאמצעי לחץ על נחקרים.

ראו:

- בג"ץ 5100/94 הוועד הציבורי נגד עינויים נ' ממשלת ישראל, פ"ד נג (4) 817 (1999);
- דו"ח הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל "טיפול משפחתי: שימוש בני משפחה כאמצעי לחץ על נחקרים בחקירות השב"כ", (מרס 2008);
- דו"ח ארגון בצלם וארגון המוקד להגנת הפרט "בתכלית האיסור: עינוי פלסטינים והתעללות בהם על ידי כוחות הבטחון של ישראל", (מאי 2007).

13. בנסיבות הקיימות שבהן הסיכוי לעינויים גובר כאשר מדובר בחקירת עבירות ביטחוניות, הרי מתן פטור מתיעוד חזותי לאותן חקירות מהווה, הלכה למעשה, הפרה בוטה לחובתה של מדינת ישראל על-פי סעיף 11 לאמנה נגד עינויים ויחס וענישה אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים¹, לפקח בעקביות על המעצר ואמצעי החקירה מתוך מטרה למנוע כל צורה של עינוי והשפלה, כדלקמן:

"11. Each State Party shall keep under systematic review interrogation rules, instructions, methods and practices as well as arrangements for the custody and treatment of persons subjected to any form of arrest, detention or imprisonment in any territory under its jurisdiction, with a view to preventing any cases of torture".

ראו גם: סעיף 15 לאמנה הנ"ל וסעיפים סעיפים 7 ו-10 לאמנה בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות – ICCPR.

14. למען הסר ספק אנו מדגישים כי החובה לתעד חקירות חלה הן על השב"כ והן על המשטרה. רק בתיעוד חזותי וקולי לחקירותיהם של שני גופי החקירה הנ"ל ניתן יהיה לצמצם את הפגיעה בזכויותיהם של הנחקרים לחקירה ומשפט הוגנים. מעורבות השב"כ האקטיבית בגביית הודאות מנחקרים תוך הפעלת אמצעי חקירה פסולים מחייבת תיעוד אותן חקירות. לפי פרקטיקת החקירות הנהוגה כיום, מלאכת החקירה נעשית תחילה על ידי השב"כ. החשודים נחקרים ללא אזהרה ודבריהם נרשמים כזיכרון דברים עליו נסמכת התביעה באופן ממשי כראיות. חשיבות התיעוד החזותי במקרה זה הנה גם בצורך לעמוד על טיבו של המידע, המועבר לחשוד במהלך החקירה מפי החוקרים במיוחד מסירת פרטים מוכמנים לחשוד ויחוס הדבר אליו בדיעבד, כאילו הוא זה שמסרם מיוזמתו.

על שאלת קבילות הזכ"דים של חוקרי השב"כ כראיה ראו: ע"פ 6613/96 סטיבן סמירק נ' מדינת ישראל (פ"ד נו (3) 530, 547 (2002); ע"פ 343/82 אבו סנינה ואח' נ' מ"י, פ"ד מא (1), 505, 509-510 (1983); ע"פ 334/86 סבאח נ' מ"י, מד (3), 857, 863-864 (1990).

¹ Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment.

15. עם תום חקירת השב"כ מופנה החשוד לחוקרי המשטרה על מנת לגבות את הודעתו בצורה "המקובלת" לאחר שזה כבר מסר אותה לשב"כ. קיים חשש, כי על החשוד מופעלים אמצעים רבים כדי לשכנעו כי אין מנוס אלא לחזור על דבריו שנאמרו בפני השב"כ אשר איש לא יודע כיצד נמסרו, מלבד חוקרי השב"כ החשוד עצמו. מול חוקרי המשטרה מונחים רק הזכ"דים של השב"כ שלא משקפים את אופן ביצוע החקירה. מכאן, תיעוד חזותי לחקירת המשטרה יאפשר לפחות לפקח על הליך "הכשרת" המשטרה להודעות שמסר החשוד, כביכול, בחקירתו בשב"כ. תיעוד שכזה יאפשר פיקוח אחר הליך זה ואחר מאמצי החוקרים במשטרה למצות את החקירה ללא הפעלת אמצעים פסולים. תיעוד חזותי שכזה יאפשר לפחות לשקף את הלך הרוח של החשוד וחוקריו. וכך, חשודים שמתלוננים בפני המשטרה כי אין לסמוך על דבריהם בחקירות השב"כ כיוון שנמסרו בכח יזכו לתיעוד תלונותיהם אלו, שלרוב אינן מתעודות בתיעוד המשטרה בכתב.

16. ועוד; ההבחנה בין חשודים בעבירות ביטחון לחשודים בעבירות פליליות רגילות בכל הנוגע לחובת התיעוד החזותי והקולי יוצרת אינה לתכלית ראויה. אין לה הצדקה כלשהי. נהפוך הוא היא יוצרת אפליה פסולה בין שני סוגי החשודים על רקע לאום. אין זה סוד כי רובם המוחלט של החשודים בעבירות ביטחון הנם פלסטינים. מדינת ישראל הינה צד לאמנה הבינלאומית לביעור כל צורות האפליה הגזעית (ICERD)², משנת 1965. על פי סעיף 5 לאמנה זו, על המדינות שהנן צד לאמנה למנוע ולבער אפליה גזעית ולהבטיח את זכותו של כל אחד לשוויון בפני החוק, ללא זיקה לגזעו, לאומו או למוצאו האתני ובתוך כך מוטלת עליהן החובה לבער כל צורה של חקיקה המכשירה אפליה במערכת אכיפת החוק לרבות חקיקת ביטחון ולהבטיח הגנה שוויונית של החקיקה הפנימית של המדינות. ועדת האו"ם קבעה באופן מפורש, כי על המדינות להבטיח את **הגנת החוק הפנימי**.

"20. Ensure that non-citizens detained or arrested in the fight against terrorism are properly protected by domestic law that complies with international human rights, refugee and humanitarian law."

General Recommendation No. 30: Discrimination against Non Citizens, 1/10/04.

על יסוד האמור לעיל ולאור הנזק הבלתי הפיך שיביא תזכיר החוק דנו, הנך מתבקש להביע התנגדות נחרצת לה.

בכבוד רב,

נדים שתאדה, עו"ד

---

² International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination